

Mongolistit koolla Ulaanbaatarissa

■ Mongolian pääkaupungissa Ulaanbaatarissa pidettiin 5.–11.8.2002 VIII kansainvälinen mongolistien kongressi (*The 8th International Congress of Mongolists*), monitieteinen ja alansa suurin kansainvälinen mongolien historian ja kulttuurin tutkijoiden tapaaminen. Kongressi järjestettiin ensimmäisen kerran vuonna 1959, siitä lähtien se on pidetty joka viides vuosi ja sen tapahtumapaikkana on ollut aina Ulaanbaatar.¹

Kongressin järjestelyistä vastaa Ulaanbaatarissa toimiva mongolistista tutkimusta koordinoiva kansainvälinen organisaatio *The International Association for Mongol Studies*, jonka puheenjohtajana toimii tällä hetkellä Mongolian arvostetuimmissa oleva historioitsija, 75-vuotias akateemikko Sh. Bira. Vakiintuneen käytännön mukaan kongressin esitelmistä kootaan teos, joka julkaistaan Ulaanbaatarissa sarjassa *Mongolica. An International Annual of Mongol Studies*.

Tämänvuotiseen kongres-

siin osallistui yli 300 tutkijaa opiskelijoista aina alan suuriin nimiin. Virallisina kielinä olivat mongoli, venäjä ja englantti, ja esitelmää pidettiin lähes 300. Osanottajia oli yli 20 maasta, ja osallistujien selvänä enemmistönä olivat mongolit, venäläiset, kiinalaiset ja japanilaiset. Myös Yhdysvalloista ja Koreasta saapui keskimääräistä enemmän osanottajia. Kaikki kolme suomalaista osallistujaa tulivat Helsingin yliopistosta: prof. Juha Janhunen ja fil.yo Aino Rissanen Aasian ja Afrikan kielten ja kulttuurien laitokselta sekä fil.tri Antti Ruotsala Historian laitokselta.

Monitieteinen kongressi

Kongressi avattiin juhlallisesti Mongolian parlamentin istuntosalissa, jossa Mongolian presidentti sekä pääministeri lausuiivat tervehdyssanat. Sen jälkeen ohjelma jatkui monitutkimuksella Tshingis-kaania käsittelevien esitelmien sarjalla. Mongolit myöntävät, että Tshingis-kaanin alkuun saattama mongolien ekspansio aiheutti suuria tuhoja ympäröiville siviilisaatioille. Silti Tshingis-kaani oli ylivertainen valtiomies, organisatorinen lahjakkuus ja suuri sotapäällikkö siinä kuin Aleksanteri Suuri tai Napo-

leonkin. Mongolien näkökulmasta olennaisinta on kuitenkin, että Tshingis-kaani yhdistäessään Mongolian alueen paimentolaiset loi samalla myös mongolien kansakunnan. Neuvostovaikutuksen aikana Tshingis-kaanista ei saanut tietenkään puhua tässä sävyssä. Koko mongolien suurvalta-aikaa piti käsitellä erittäin kielteisesti, ja Tshingis-kaani kuului ihmiskunnan hirviöihin. Nyt Tshingis-kaani on läsnä kaikkialla Mongoliassa aina olutmerkeistä hotellien ja rock-yhtyeiden nimiin. Myös häntä koskeva, vanha uskonnollinen kultti on tullut julkiseksi.

Varsinainen kongressi käynnistyi seuraavana päivänä Ulaanbaatarin yliopiston tiloissa. Koko kongressia yhdistäväksi teemaksi oli valittu ”Mongolia ja ulkopuolinen maailma” (*Mongolia and the Outside World*). Perinteisiä painopistealueita ovat aina olleet

1. Aiemmistä kongresseista ovat kirjoittaneet Suomessa vertailevan kielitieteen professori Pentti Aalto (k. 1998) sekä nykyinen folkloristiikan professori Lauri Harvilahti – molemmat Helsingin yliopistosta: Pentti Aalto, *Ensimmäinen mongolistikongressi Ulanbaatarissa*. Uusi Suomi 27.10.1959; Lauri Harvilahti, *IV. Internationaler Mongolistenkongress*. Suomalais-Ugriilaisen Seuran Aikakauskirja (78), 1983, 223–226.

historia ja kielitiede, mutta tällä kertaa järjestäjät toivoivat esitelmissä käsiteltävän myös nykyisen Mongolian sosiaalisia, taloudellisia ja poliittisia ongelmia. Kongressi olikin jaettu viiteen osaan, joiden teemoina olivat: Mongolian paimentolaisuus, Mongolian kieli ja kirjallisuus, Mongolian kulttuuri yleensä, Mongolian käynnissä oleva sisäinen kehitys sekä Mongolia uudessa kansainvälisessä ympäristössä.

Erilaisia symposioita mahtui näiden otsikoiden alle nelisenkymmentä, ja näin isossa kongressissa esitelmien aiheet vaihtelivat tietenkin laidasta laitaan. Mongolian nykytilanteeseen liittyvien teemojen ohella esitelmissä käsiteltiin runsaasti shamanismia, jonka harjoittaminen on Mongoliasa edelleen yleistä. Neuvostoliiton luhistumisen jälkeen shamanismin kenttätutkimus Mongoliassa ja sen lähialueilla on selvästi saanut aivan uutta pontta. Kuten aina ennenkin mongolien suurvaltakausi tuli esille monessa esitelmässä.

Yksittäisistä esitelmistä mainittakoon ”Nomadiset harmoniat ja kakofoniat – nomadinen ekologia mongolien perinteisten laulujen valossa”, ”Mongolialaisen kulttuurin vaikutus tiibetiläiseen kulttuuriin”, ”Mongolit jaavalaisessa kirjallisuudessa ja historiankirjoituksessa”, ”Mongolian ja Tuvan apu Neuvostoliitolle toisessa maailmansodassa”, ”Burjaattien osallistuminen panmongolilaiseen liikkeeseen”, ”Moderni mongolialainen naisrunous” sekä ”Arvojen muutos Mongoliassa globalisaation näkökulmasta”.

Akateemikko Sh. Bira tar-

kasteli esitelmässään mongolien suurvaltakauden taivaanpaltvontaa (*Mongolian Theory of Tenggrism*). Biran kuten monien muidenkin tutkijoiden mukaan mongolien ylimmän jumaluuden Ikuisen Taivaan (mong. *Möngke Tenggri*) paltvontaa oli olennainen osa mongolihallinnon virallista aatemaailmaa. Suurkaani oli Tengrin edustaja maan päällä, ja hänen kauttaan kaikkivaltias Tengri laajensi valtaansa ja levitti säädöksiään ihmiskunnan keskuuteen. Tällaista mongolien maailmanvallan oikeuttavaa näkemystä Tengristä levitettiin aktiivisesti myös vieraiden kansojen ja uskontokuntien edustajien pariin. Biran mielestä Tengrismi (*taivaistuminen*) oli koko ihmiskunnalle tarkoitettu ja sitä yhdistävä ideologia osin samassa merkityksessä kuin nykyinen globalisaatiokin (*maapalloistuminen*).

Professori Juha Janhunen tarkasteli esitelmässään (*Mongolia and China: Geopolitical Implications of the Unequal Relationship*) Mongolian ja Kiinan välisten suhteiden tulevaisuutta ja niiden erilaisia vaihtoehtoja – myös sitä mahdollisuutta, että Kiina yrittäisi liittää Mongolian itseensä. Omasa esitelmässäni (*Encountering of Mongols and Mendicants in the 13th Century*) pohdin Euroopan keskiajan tutkijan näkökulmasta, mitä merkitystä oli sillä, että ensimmäiset viralliset, rauhanomaiset yhteydenotot läntisen kristikunnan ja mongolien välillä 1200-luvulla tapahtuivat nimenomaan mendikanttien (fransiskaani- ja dominikaani-) välityksellä. Katsoin, että läntisten lähettiläiden kerjäläisveljeyteen poh-

jautuva aatemaailma toi sekä itse kohtaamisiin mongolien kanssa että myös heidän mongoleista ja mongoli-imperiumista laatimiinsa kuvauksiin aivan oman sävynsä.

Aasialaisten tutkijoiden kanssa keskustellessa kävi aina ilmi, että tunnetuin suomalainen heidän keskuudessaan on ehdottomasti altailaisen kielentutkimuksen maailmankuulu edustaja ja samalla mongolistiikan perustaja, tutkimusmatkailijankin tunnettu G. J. Ramstedt. Mannerheimin Aasian-matkaatua kirjoittama teos oli myös hyvin tiedossa, ja monet vanhemmat tutkijat muistelivat lämpimästi edesmennyttyä, myös mongolistina arvostettua professori Pentti Aaltoa.

Vahvistuva identiteetti

Kongressi oli Mongoliassa huomattava tapahtuma, josta kerrottiin runsaasti niin lehdistössä kuin TV:ssäkin. Tavatessani myöhemmin paikallisia aikateemisia ihmisiä ja selvitäessäni heille, että olin ottanut osaa elokuiseen kongressiin, kaikki tiesivät heti, mistä oli kyse. Kahden suurvallan välissä elävälle 2,4-miljoonaiselle kansalle suurella kansainvälisellä, heidän omaa kulttuuriaan, historiaansa ja nykyistä asemaansa käsittelevällä kongressilla on varmasti itsetuntoa ja identiteettiä vahvistava vaikutus. On myös muistettava, että Mongolia elää Neuvostoliiton luhistumisen jälkeistä, poliittisesti ja taloudellisesti vaikeaa siirtymäaika, jota hankaloittavat vielä viime vuosien poikkeukselliset sääolot. Erityisen ankarat talvet ja kuivat, kuumat kesät ovat aiheuttaneet paimentolaisuudessa elä-

vässä maassa miljoonien kotieläinten kuoleman ja ajaneet kymmenentuhannet paimentolaiset kurjuuteen. Mongoliassa sekä pohdittiin että pelättiin yleisesti kasvihuoneilmion mahdollisuutta.

Mongolia on kehitysmaa, mutta kongressin järjestelyissä ei ollut valittamista. Aikataulut toimivat, ja isännät tekivät muutenkin kaikkensa vieraidensa hyväksi. Lounaat ja illalliset pöytiin tarjoiltuina kamarimusiikkiduoon säästyksellä sekä illanvietot, joissa ei ruoissa ja juomissa säästelty, tuntuivat toisinaan liiankin ylellisiltä. Omaatuntoa kuitenkin helpotti, kun sain kuulla että kongressin kustannuksista vastasivat myös UNESCO ja Japani. Joka tapauksessa koin kaikkialla mongolien aidon ystäväillisyyden, joka ulottui akateemikko Sh. Birasta aina läheisen ostoskeskuksen laitapuolen kulkijoihin.

Kongressin perusteella humanistiset tieteet näyttävät olevan Mongoliassa muun yhteiskunnan tavoin siirtymävaiheessa, kun yhteyksiä ja vaikutteita haetaan nyt myös venäläisen tiedemaailman ulkopuolelta. Mongolialaisten tutkijoiden esitelmät olivat usein hyvin perusteellisia ja samalla myös innoittuneita. On selvää, että jatkossa ulkomaisten historioitsijoiden on otettava yhä paremmin huomioon mongolien itsensä harjoittama oman historiansa tutkimus. Tärkeätä on, että mongolit myös akateemisen maailman ulkopuolella arvostavat omaa kulttuuriaan ja historiaansa. Se lupaa hyvää vaikeuksissa kamppailevalle kansalle.

Antti Ruotsala